

Swedbank

Ekonomikos klasė

2020 m. lapkritis Nr.4

**Darbas iki
pilnametystės:
ką reikia
žinoti?**

**Nuotolinio
mokymo
atradimai**

**Patarimai,
kaip išsirinkti
profesiją**

**Savanorystė –
kelias į patirtį**

Turinys

3–4	Atradimai / Ekonomikos mokytojos Jurgitos nuotolinio mokymo atradimai
5–8	Tema / Darbas iki pilnametystės: ką svarbu žinoti?
9–10	Rekomendacijos / Knygos apie pinigus
11–12	Patarimai / Kaip išsirinkti būsimą profesiją?
13–14	Požiūris / Lankstumas – šių dienų karjeros iššūkis
15–16	Po pamokų / Savanorystė – kelias į patirtį
17–18	Interviu / Tvaraus verslo perspektyvos
19–20	Inovacijos / 7 verslių žmonių charakterio savybės, kurias turime kiekvienas
21–22	Pamokos / Edukatorių patirtys
23	Įdomu / Apie pinigus ir kitus reikalus
25	Aktualijos / Tavo finansinis IQ

Mieli mokytojai,

nauji mokslo metai, akimirkai suteikę vilties būti ramesni, sukėlė dar vieną iššūkių bangą. Tiesa, ją visi pasitikome būdami šiek tiek ramesni – su patirties bagažu ir turėdami daugiau kantrybės. Nors dėl pandemijos šiuos metus prisiminsime kaip vienus sudėtingiausių, jie tikrai bus laikomi daugiausia pamokų davusiu laikotarpiu. Būtent dėl to šiame numeryje kalbame apie gebėjimą krizes paversti galimybe, verslumo ugdymą ir progą mokytis iš savo bei kitų žmonių klaidų.

Nors šis ruduo ir ateinanti žiema labiau primins išgyvenimo žygį nei lengvą pasivaikščiojimą, jį įveikę neabejotinai tapsime stipresni visi – tiek mokytojai, tiek mokiniai. Kviečiu karantiną skirti naujų galimybių paieškoms ir tobulėjimui. Tik eidami į priekį greičiau prisitaikysime prie naujos realybės ir tapsime didesni už savo baimes. Stengiamės kartu su Jumis eiti per šiuos pokyčius ir „Finansų laboratorijos“ pamokas perkėlėme į virtualią erdvę. Be to, su „Vilnius Tech“ mokslininkais sukūrėme [finansinio IQ testą](#), kurį atlikę žmonės gali įvertinti savo finansinį elgesį, o su kompozitoriumi ir atlikėju Pauliumi Kilbausku – muzikos albumą „[Vanduo](#)“, kuris kviečia padaryti pauzę, įsiklausyti į save ir sukonzentruoti mintis. Taip pat parengėme tinklaraidį [#PinigaiIrReikalai](#) ir nuolat dalijamės savo žiniomis nuotoliniu būdu.

Mes ir toliau ieškome būdų, kaip būti šalia Jūsų, todėl kviečiame sekti naujienas mūsų interneto svetainėje www.finansulaboratorija.lt, o kilus klausimams rašyti mums elektroniniu paštu info@finansulaboratorija.lt.

Ramaus ir malonaus skaitymo!

„Swedbank“ Finansų instituto vadovė

Jūratė Čirliūnienė

**Kviečiame prenumeruoti
Finansų instituto naujienlaiškį!**

Taip visada pirmieji sužinosite apie mūsų renginius, konferencijas ir kitas aktualias naujienas. Norėdami gauti naujienlaiškį atsiųskite mums laišką elektroninio pašto adresu info@finansulaboratorija.lt.

Nuotolinės pamokos suteikė ir iššūkių, ir galimybių

Karmėlavos Balio Buračo gimnazijos mokytoja metodininkė Jurgita Stripeikienė ekonomikos ir verslumo mokinius moko jau 22-ejus metus. Per juos įvyko daug permainų, tačiau pasaulinė pandemija ir dėl jos kilę mokymo sistemos pokyčiai – didžiausi per visą karjerą. Ji pripažįsta, jog šie metai atnešė daug profesinių išbandymų ir privertė pažvelgti į mokslą kitomis akimis.

Ar prieš karantiną mokytojai buvo pasiruošę nuotoliniam mokymui?

► Nuotoliniam mokymui pasiruošę nebuvo. Kai Vyriausybė paskelbė karantiną, turėjome per dvi savaites sukurti nuotolinio mokymo tvarką. Joje apibrėžėme virtualius įrankius, sinchroninių pamokų skaičių, kitas detales. Iššūkiu tapo galvosūkis, koku kanalu greičiausiai galime pasiekti mokinius, kaip užtikrinti, kad jie nepasimestų dideliame informacijos sraute ir jungtųsi į pamokas, atliktų užduotis apskritai. Pirmąją savaitę labai prastai veikė elektroninis dienynas, kurį pasirinkome kaip pagrindinį bendravimo ir užduočių kanalą, tad sistemos sutrikimai kėlė daug streso ir mokytojams.

Kokią mokinių reakciją pastebėjote pradėję mokytis nuotoliniu būdu?

► Pirmomis savaitėmis mokiniai buvo nusiteikę teigiamai, aktyviai dirbo. Jie teigė esantys ištikimi šoko dėl to, kas įvyko, ir norėjo grįžti mokytis

įprastu būdu. Iš esmės mokiniams pokytis nebuvo lengvesnis: mokytojai sunkiau tvarkėsi su technologine mokymo proceso dalimi, o jie – su organizacine. Buvo tokių mokinių, kuriems nepavyko laikytis dienotvarkės, nesisekė fiksuoti visų atsiųstų užduočių arba nuorodų į užduotis.

Ar persikėlus į virtualią erdvę teko koreguoti ir programą? Galbūt ieškojote naujų mokymo būdų, formų?

► Karantinas parodė daug aktualių verslo elgesio pavyzdžių, kuriuos buvo galima pritaikyti pamokose. Su vienuoliktokais nagrinėjome verslo įmonių kūrimąsi ir veiklą, tad jiems pritaikiau naują turinį – karantinui pristabdžius daugelio įmonių ar individualiai dirbančių žmonių veiklą, kai kurie iš jų greitai ir sėkmingai prisitaikė prie pokyčių (ėmė siūti apsaugines veido kaukes, gaminti veido skydelius, tiekti maistą į namus ir pan.). Mokymo būdas buvo kitoks nei taikomas įprastose pamokose.

Sinchroninės pamokos pagal gimnazijos susitarimus buvo trumpesnės, į jas jungėmės mažiau kartų nei gyvai. Mokiniai turėjo daugiau savarakiško darbo, ilgesni buvo užduočių atlikimo terminai. Suprasdama neįprasto mokiniams mokymosi būdo sudėtingumą, mažinau užduočių kiekį, skatinau sekti verslo ir valstybės ekonomikos naujienas žiniasklaidoje, kurias vėliau integruodavau į turinį. Manau, kad tai padėjo išlaikyti mokinių dėmesį.

Kokių papildomų galimybių ekonomikos mokytojams suteikė nuotolinis mokymasis?

► Tie ekonomikos ir verslumo mokytojai, kurie su mokiniais buvo įkūrę jaunąsias bendroves, turėjo puikią progą įsitikinti, kad verslui pradėti nuotolis netrukdo. „Lietuvos Junior Achievement“ jaunųjų bendrovių veikla karantino metu vyko virtualiai, o geriausių iš jų apdovanojimai, transliuoti internete, parodė, jog mokiniai ir šiomis sąlygomis ėmėsi inovatyvių, įdomių, pelningų verslų. Mano mokiniai bendrovės įkūrę nebuvo, bet aš taip pat įgijau įdomios patirties, radau nemažai virtualios medžiagos, kurią panaudojau pamokose. Man tai buvo vertinga.

Ar per karantiną kaip nors pasikeitė Jūsų požiūris į mokymą?

► Mano požiūris į mokymą nepakito. Darbo formos ir įrankiai buvo kitokie, tačiau procesas išliko toks pats: naujos temos dėstymas, užduotys, vertinimas, rezultatų aptarimas. Mokytojai, kurie iki nuotolinio mokymo įvedimo buvo abejingi technologijoms, patyrė sunkumų, o tie, kuriems buvo įprasta naudotis internetu ištekiais, įvairiomis mokymo programomis, turėjo galimybę dar labiau įsigilinti į šiuos dalykus.

Kaip ateityje, po pandemijos, galėtų keistis ekonomikos pamokos?

► Pandemijos pasekmių pavyzdžiai tikrai pateks į istorijos, ekonomikos ir verslumo vadovėlius. Nagrinėjant verslo kūrimo, įmonių konkurencijos, įmonių susijungimo, ūkinės veiklos ciklo, nedarbo, infliacijos, BVP ar kitas temas, kaip pavyzdžiai tinka pandemijos metu Lietuvoje ir pasaulyje įvykę reiškiniai. Taigi ekonomikos ir verslumo pamokų turinys praturtės naujais verslo atvejais. Kalbant apie ūkinės veiklos ciklą, iki šiol buvo nurodomos stichinės nelaimės, karai, netikę politiniai sprendimai, bankų krizės. Tai yra tie dalykai, kurie gali sukelti infliaciją, nedarbą, ekonomikos nuosmukį. Po šių metų mes turėsime naują *force majeure* pavyzdį, nulėmusį ne vienos įmonės išlikimą.

Darbas iki pilnametystės: ką svarbu žinoti?

Pernai „Swedbank“ surengta mokyklinio amžiaus vaikus auginančių tėvų apklausa atskleidė, kad daugelis jų savo atžaloms dirbti leistų ir netgi skatintų tai daryti. 75% iš beveik 500 respondentų teigė, kad vaikus į darbą išleistų nuo 14 metų. Jaunesniems vaikams tai daryti leistų 23% tėvų. Jie pageidauja, kad atžalos susipažintų su darbo aplinka ir pinigais, pajustų motyvą užsidirbti. Norėdami patirti sėkmę savo pastangomis ir priimti atsakomybę už pasiektus rezultatus vaikai ir paaugliai patys vis anksčiau išreiškia norą dirbti, turėti asmeninių lėšų bei išbandyti save naujose srityse.

Nori pritaikyti savo gebėjimus

Žodį „darbas“ kiekvienas gali suprasti labai skirtingai. Šį kartą kalbame apie darbą, kai atlikdamas kokią nors veiklą žmogus uždirba pinigų. Kokia tai gali būti veikla? Pati įvairiausia. Vieni dirba samdomą darbą įmonėse, kiti ūkiuose, treči kuria savo verslus. Dar kiti pritaiko savo talentus sporto, meno, kūrybos srityse. „Paaugliai ir jaunimas gyvena tame pačiame sparčiai besikeičiančiame pasaulyje kaip ir suaugusieji, ir jie mato daug galimybių pritaikyti savo gebėjimus, talentus, žinias. Neužtenka suvokti, jog paaugliai gali dirbti tik kur nors įdarbinti ar imtis suaugusiesiems neįdomaus, mažai apmokamo

darbo“, – sako „Swedbank“ įkurtos „Finansų laboratorijos“ lektorė Natalija Vėževičienė.

Negalime teigti, jog visi paaugliai nori dirbti. Tikrai ne! Taip, jie nori turėti pinigų, bet dirbti – nebūtinai. „Turime džiaugtis, kad mūsų vaikai neprivalo dirbti, o jų prioritetą mūsų šalyje yra mokslas. Bet skatinti vaiką ar paauglį dirbti, kurti, ieškoti galimybių ir užsidirbti pirmuosius pinigus verta dėl kelių svarbių priežasčių: taip formuojasi jo savivertė, pasitikėjimas savimi, pasididžiavimas. Be to, savo uždirbtus pinigus vaikai labiau vertina, geba planuoti, mokosi taupyti. Žinoma, šį teigiamą efektą pajusime tuo atveju, jeigu vaikas dirbs tai, kas jam patinka“, – įsitikinusi N. Vėževičienė.

Lietuvoje dirbti vaikai gali nuo 14 metų

Nors įstatyme aiškiai nurodyta, kad savo veiklą legaliai vykdyti vaikas gali sulaukęs 14-os, jaunesnieji turi teisę sudaryti smulkios buitinius sandorius ir už tai gauti finansinį atlygį, tačiau jų uždirbtomis lėšomis disponuoja tėvai. Pavyzdžiui, kaimynai išvažiuoja atostogų ir paprašo 12-metės prižiūrėti jų katiną. Sandorio vertė – 5 eurai už 2 dienas. Pirmiausia šiam sandoriui turi pritarti tėvai, o tada – dukra. Po dviejų dienų grįžus kaimynams sutartas mokestis už darbą sumokamas tėvams, kurie gali jį pasidalinti su dukra.

„Dirbti smulkios darbus, tarkime, palaistyti kaimynų daržus, pjauti žolę, rinkti daržoves ar užsiimti kita veikla, kuri nekenkia jų sveikatai, gali ir jau-

nesni nei 14 metų vaikai, tai yra skatintina. Jie taip pat gali panaudoti savo talentus, gebėjimus, pomėgius: filmuotis reklamose, vaidinti teatre, kurti interneto dizainą, verti papuošalus ir pan. Už juos iki 14 metų atsakingi tėvai ir globėjai, tačiau tai nėra kliūtis užsiimti mėgstama veikla ir už ją gauti atlygį“, – detalizuoja N. Vėževičienė.

Atšventus 14-ąjį gimtadienį galimybės plečiasi

Vaikų nuo 14 metų darbo sąlygas reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Darbo kodeksas, Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas bei Asmenų iki 18 metų įdarbinimo, darbo ir profesinio parengimo organizavimo tvarkos, vaikų įdarbinimo sąlygų aprašas. Teisės aktuose aiškiai apibrėžtos galimos darbo valandos, jo pobūdis ir sąlygos. Vaikai nuo 14 iki 16 metų gali dirbti tik lengvus darbus, kurie dėl atitinkamų užduočių pobūdžio ir atlikimo sąlygų nekenkia jų saugai, sveikatai, vystymuisi, netrukdo lankyti mokyklos ir mokytis pagal privalomojo švietimo ir profesinio mokymo programas, gauti švietimo pagalbą.

14–16 metų vaikams leidžiama dirbti lengvus darbus kultūros, meno, sporto, reklamos, prekybos, apgyvendinimo ir maitinimo, paslaugų, informacijos ir ryšių, finansų ir draudimo, administracinės veiklos ir aptarnavimo, namų ūkio, žemės ūkio srityse. Jie gali dirbti tokius darbus, kurie nekenkia jų saugai, sveikatai, vystymuisi, netrukdo lankyti mokyklos ir mokytis pagal privalomojo švietimo ir profesinio mokymo programas, gauti švietimo darbuotojų pagalbą.

Jeigu 14–16 metų jaunuolis nusprendė dirbti, svarbu pasirašyti raštišką darbo sutartį, kuria suteikiamos darbo apmokėjimo, nelaimingų atsitikimų žalos atlyginimo ir kitos garantijos. Šios sutarties

75 %

tėvų teigė, kad vaikus į darbą išleistų
nuo 14 metų.

23 %

tėvų teigė, kad į darbą išleistų
jaunesnius nei 14 metų vaikus.

vienas nepilnametis negali pasirašyti – reikalingas vieno iš tėvų ar kito vaiko atstovo raštiškas sutikimas. Taip pat būtina asmens sveikatos priežiūros įstaigos išduota medicininė pažyma su išvada, kad jis tinkamas dirbti šį darbą, ir mokslo metų laikotarpiu duotas mokyklos sutikimas.

Vyriausybės nutarimu yra numatyti darbai, kuriuos draudžiama dirbti asmenims iki 18 metų: keliantys pavojų dėl elektros poveikio ar susiję su sprogųjų medžiagų turinčių gaminių gamyba bei tvarkymu, taip pat tie, kurių spartą lemia mechanizmai ir kurie apmokami pagal kiekybinius rezultatus. Yra numatytas ir sveikatai kenksmingų, pavojingų fizikinių, biologinių bei cheminių veiksmų sąrašas. Su jais susiję darbai jaunuoliams iki 18 metų taip pat draudžiami.

Darbas mokslo metais numatytas valandinis

Dažnai vaikai ir paaugliai, padirbę vasarą, tęsia darbą ir per mokslo metus. Įmonė, pamačiusi, kad vaikui yra tinkama, įvertina jo pareigingumą, atsakomybę. Taip priimamas abipusis susitarimas bendradarbiauti toliau. Dirbant mokslo metais galioja įstatymo numatytas darbo valandų ir po-

ilsio režimas. Svarbu žinoti – mokslo metais vaikai gali dirbti tik laisvu nuo mokymosi metu.

Mokslo metais 16-os metų nesulaukusiems vaikams galima dirbti iki 12 valandų per savaitę, t. y. iki 2 valandų per dieną mokyklos lankymo dienomis ir iki 6 valandų per dieną jos nelankymo dienomis. Jiems dirbti įstatymu draudžiama rytais prieš pamokas nuo 6 iki 7 valandos bei vakarais ir naktį nuo 20 iki 6 valandos (paaugliams – nuo 22 iki 6 valandos).

Paauglių (16–18 metų amžiaus) darbo trukmė – ne daugiau kaip 8 valandos per dieną kartu su kasdiene pamokų trukme ir ne daugiau kaip 40 valandų per savaitę kartu su pamokų trukme. N. Vėževičienė pabrėžia, kad vaikui ar paaugliui ypač svarbi mokslo ir darbo, kokybiško poilsio ir socializacijos pusiausvyra.

Darbo vietą susikuria patys

Nors samdomą darbą vaikams susirasti nelengva, „Finansų laboratorijos“ lektorė pastebi augantį jų verslumą – jie dažnai darbo vietą susikuria patys: „Verslūs ir talentingi paaugliai nelaukia, kol kas pasiūlys darbo – jie patys aktyviai siūlo savo paslaugas. Paprastai tai yra vyresniųjų (10–12 klasių) mokiniai, dažniausiai užsiimančios individualia veikla. Jie kuria interneto svetaines ar žaidimus, programuoja, atlieka grafinio dizaino darbus, kuria ir administruoja socialinių tinklų profilius, fotografuoja, rašo tinklaraščius, daro makiažus ar šukuosenas, gamina konditerijos gaminius įvairioms progoms, prižiūri vaikus, lavina kitus, pavyzdžiui, veda šokių užsiėmimus, moko groti muzikos instrumentais. Tokie mokiniai taip pat dalijasi su mažesniaisiais tomis žiniomis, kurias jau yra sukaupę. Kiekvienas pasirenka dirbti tai, kas jam artima. Šiuo atveju svarbu pažymėti, jog kiekvienas darbas yra vertingas – nėra nei geresnių, nei blogesnių. Svarbu matyti galimybes ir išsiaiškinti, ką vaikui ar paaugliui pačiam patiktų daryti.“

12 valandų
per savaitę

gali dirbti iki 16 metų vaikai.

40 valandų
per savaitę*

gali dirbti 16–18 metų amžiaus paaugliai.

*Kartu su pamokų trukme.

Vaikams svarbus palaikymas

Norint skatinti vaikų norą dirbti, svarbu su jais kalbėti apie verslą, ekonominę situaciją, mėgstamiausias įmones, rodyti savo pavyzdį. „Palaikykite vaikų norą papildomai užsidirbti ar įkurti savo verslą. Neniekindite jokios idėjos. Leiskite vaikui pačiam susirasti darbą, tačiau kartu su juo atidžiai peržiūrėkite darbo sutartį ir darbo sąlygas. Žinokite, kad interneto skelbimuose nebūtinai rasite tinkamiausią pasiūlymą savo paaugliui. Pirmą, dažnai rasite siūlomų darbų, kurių nenori daryti suaugusieji ir už labai menką atlygį. Antra, rasite nesaugių pasiūlymų, – tėvus ir globėjus įspėja N. Vėževičienė. –

Kalbėkite savo aplinkoje, kad jūsų vaikas nori papildomai užsidirbti, galbūt kas nors susidomės jo gabumais ir taps pirmuoju darbdaviu.“

Svarbu palaikyti vaikų norą dirbti ir užsidirbti. Todėl tėvams būtina su savo vaikais kalbėtis apie jų talentus ir pomėgius. Prisiminkite, kad vaiko darbas – žingsnis į suaugusiųjų pasaulį, tad jam reikia jūsų tikėjimo ir padrąsinimo. Kol atžala dar yra vaikas ar paauglys, jis gali nežinoti, ką geriausiai moka daryti. Leiskite jam išbandyti įvairius darbus. Tegul pirmieji būna įdomūs, kad vaikas pajustų meilę, džiaugsmą, atsakomybę, o ne manytų, kad darbas gali būti tik sunkus ir atliekamas vien dėl pinigų.

„Palaikykite vaikų norą papildomai užsidirbti ar kurti savo verslą. Neniekindite jokios idėjos. Leiskite vaikui pačiam susirasti darbą, tačiau kartu su juo atidžiai peržiūrėkite darbo sutartį ir darbo sąlygas.“

5 ĮDOMIOS KNYGOS APIE PINIGUS

Norite savo vaiką ar paauglį supažindinti su finansiniu raštingumu? O gal ieškote, ką rekomenduoti per atostogas perskaityti savo mokiniams, trokštantiems užsidirbti? Štai penkios knygos lietuvių kalba, kurias galima rasti kiekviename knygyne. Jos ne tik padės susipažinti su pinigų verte, bet ir padės ugdyti finansiškai naudingus įpročius.

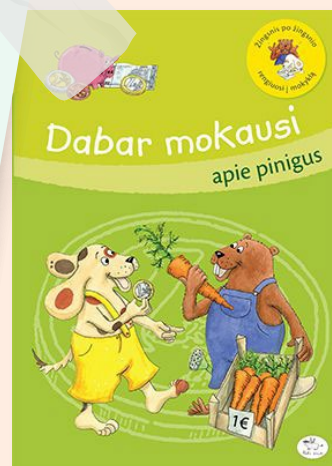
Simonas Urbonas, Jūratė Cvilikienė.
„Pinigai ir kiti Gilučių šeimos reikalai“

Šioje knygoje rasite dešimt linksmų istorijų bei atpažinsite finansinius galvosūkius, kuriuos išspręsti bando ne tik vaikai ar paaugliai, bet ir jų tėvai, mokytojai. Pavyzdžiui, kada vaikas pasirošęs mokyti finansinio raštingumo? Kada ir kam jis arba ji turėtų pradėti taupyti? Kaip vaikas gali užsidirbti, už kokius darbus geriau niekada nemokėti ir kam jis turėtų išleisti savo santaupas? Knygoje rasite atsakymus į šiuos ir kitus klausimus, pamažu sukursite savo šeimos biudžeto taisykles, padėsiančias ugdyti finansiškai naudingus įpročius. Rekomenduojama skaityti tėvams drauge su 5–10 metų amžiaus vaikais ir pradinių klasių mokytojams su mokiniais.

Ulrike Holzwarth-Raether, Ute Muller-Wolfangel.
„Dabar mokausi apie pinigus“

Mokomės regėdami, girdėdami, apčiuopdami ir suvokdami. Įvairūs pratimai skatina natūralią vaiko raidą, skiepija mokymosi džiaugsmą ir padeda puikiai pasiruošti pirmosios klasės iššūkiams. Šioje knygelėje rasite paprastų patarimų vaikams, padedančių kurti savo mokymosi sistemą, suvokti skirtingas vertes ir susiplanuoti konkretes užduotis. Be to, gausu įkvepiančių lavinamųjų žaidimų ir nuosekliai išdėstytų pratimų.

Swedbank

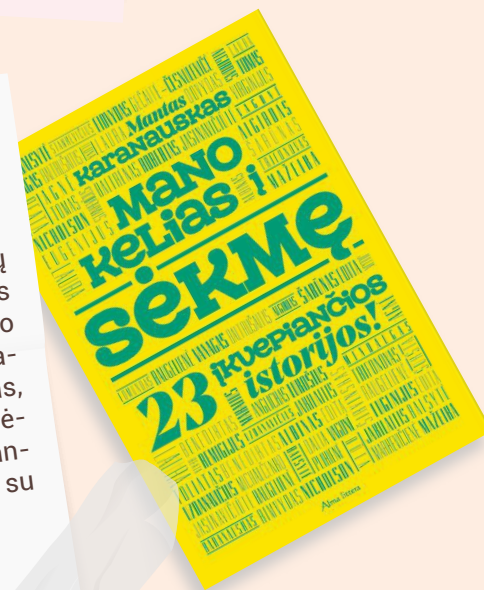
Indrė Večerskienė.
„Tu esi super“

Ši užrašinė padės žengti tobulėjimo ir savęs pažinimo keliu, kuris leis pasisemti pasitikėjimo iš garsiausių ir daugiausiai pasiekusių pasaulio žmonių. Be to, ji įtikins, kad kiekvienas turime unikalių supergalių. Perskaite šią knygą vaikai sužinos, jog klaidos nėra blogai ir svarbiausia – išdrįs priimti bet kokius gyvenimo iššūkius.

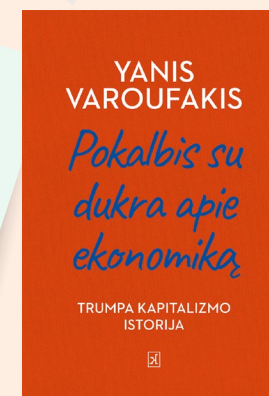
Mantas Karanauskas.
„Mano kelias į sėkmę“

Šios knygos herojai – žinomi ir nežinomi mums žmonės, pačių įvairiausių profesijų atstovai (nuo žurnalisto, aktorės, gydytojos iki delfinų trenerio), kuriuos vienija tikėjimas, kad jiems pavyko rasti pasitenkinimą ir džiaugsmą teikiančią veiklą. Kaip tampa sėkmingu žmogumi? Kas apskritai lemia sėkmę – talentas, atkaklumas ar atsitiktinumas? Į šiuos klausimus atsakymo emėsi ieškoti Mantas Karanauskas – smalsus mokytojas, mėgstantis tyrinėti pasaulį, stebėti žmones ir savo atradimais dalintis su kitais.

Yanis Varoufakis.
„Pokalbis su dukra apie ekonomiką“

Autorius profesionaliai ir paprastai supažindina skaitytojus su aktualiausiomis ekonominėmis temomis, svarbiausiomis teorijomis ir dažniausiai vartojamais terminais, visa tai įtraukdamas į ekonomikos istoriją ir papildydamas nesunkiai suprantamais praktiniais pavyzdžiais.

Kaip padėti mokiniams išsirinkti būsimą profesiją?

Daugeliui abiturientų vienas svarbiausių sprendimų gyvenime – būsimos profesijos pasirinkimas. Mokyklos laikotarpis yra ypatingas karjeros paieškos etape, mat būtent tada jauni žmonės formuojasi kaip asmenybės, priimami pirmieji sprendimai dėl būsimos karjeros. Labai svarbūs pagalbininkai mokiniams tampa mokytojai, klasės auklėtojai ir karjeros konsultantai. Padedami jų, mokiniai gali ugdyti savo kompetencijas ir įgūdžius, kurie padės atsakingai pasirinkti savo karjeros kelią.

Būtina skirti laiko savęs pažinimui

Jaunų žmonių sprendimus karjeros klausimais lemia įvairūs veiksniai: tėvų, mokytojų ir draugų įtaka, visuomenės požiūris į specialybę. Kalba.lt atlikti tyrimai rodo, kad tik nedaugelis mokinių studijas renkasi sąmoningai – išsiaiškinę visas galimybes, pasvėrę savo stiprybes ir įgūdžius.

„Jauni žmonės kaip asmenybės dar tik formuojasi, jie neturi sukaupę gyvenimiškos patirties. Dėl to itin svarbu skirti laiko savęs pažinimui. Nereikia bijoti išbandyti įvairių veiklų – jos gali padėti suvokti, kokie tavo gebėjimai yra stipriausi, kas labiausiai patinka ir motyvuoja, o galbūt atvirkščiai – kam esame abejingi“, – sako Lina Žemaitytė-Kirkman, „Swedbank“ Karjeros centro vadovė.

Pasak ekspertės, jauno žmogaus pasirinkimui didelę įtaką daro ir artimieji. Tėvai turėtų palaikyti savo vaiką, o ne primygtinai reikalauti rinktis konkretų profesinį kelią. Svarbu suteikti vaikui nepriklausomybę – leisti klysti ir pačiam prisiimti atsakomybę.

Socialinių medijų įtaka

Šiuolaikinis jaunimas neatsiejamas nuo išmaniųjų telefonų, socialinių tinklų. „Common Sense Media“ JAV atlikti tyrimai rodo, kad paaugliai prie išmaniųjų prietaisų praleidžia vidutiniškai septynias valandas per dieną. Nenuostabu, kad socialiniai tinklai formuoja jaunų žmonių požiūrį net ir renkantis specialybę.

„Socialinių tinklų pasaulyje aukštinamas statusas, pinigai, prabangus gyvenimas. Tam tikrų profesijų atstovai kuria sėkmingo žmogaus įvaizdį – nuo tinklaraštininkų iki verslininkų. Nors geri pavyzdžiai gali įkvėpti ir skatinti siekti aukštumų, tačiau dažniau jie sukelia nepagrįstas iliuzijas ir lūkesčius. Kartais jauni žmonės pamiršta, kad socialiniuose tinkluose rodomos tik laimingos akimirkos ir pasiekimai, o nesėkmės lieka už kadro. Deja, bet taip formuojamas požiūris, kad pinigai ir šlovė ateina greitai, be ilgo ir sunkaus darbo“, – teigia ekspertė.

Jei turite klausimų arba norite pasikonsultuoti, visada galite kreiptis į „Swedbank“ karjeros konsultantus – jie mielai papasakos mokiniams apie darbo rinką, įdarbinimą, studijas.

Neverta skubėti

Lina Žemaitytė-Kirkman įsitikinusi: jeigu abiturientas nežino, kur stoti, jis turėtų pagalvoti apie „laisvus metus“ (angl. *gap year*). Šia praktika pasinaudoja vis daugiau jaunų žmonių, siekiančių pažinti save ir išsiaiškinti, ką nori veikti gyvenime.

„Jei mokinys tiksliai nežino, ką nori veikti ateityje, jam neverta skubėti rinktis konkrečių studijų.

Galbūt geriau metams įsidarbinti ar užsiimti savanoriška veikla. Galima išbandyti jėgas dirbant darbus, kuriems nebūtinas aukštasis išsilavinimas, pavyzdžiui, padavėjo, pardavėjo. Tai bus visai kitokia patirtis nei įgyta mokyklos suole ir leis save išbandyti naujose situacijose. Tačiau svarbu numatyti laikotarpį, kuris bus skiriamas savęs paieškomis, kad jos netaptų viso gyvenimo veikla“, – pabrėžia ekspertė.

Swedbank

5 patarimai mokytojams

Mokytojai turi didelę įtaką jaunų žmonių karjeros pasirinkimui. Lina Žemaitytė-Kirkman dalijasi rekomendacijomis, kaip reikėtų padėti mokiniams apsispręsti dėl karjeros.

1

Skirkite klausimus ir užduotis, kurios skatina vaikus galvoti, o ne primeskite tam tikras nuomones. Pavyzdžiui, paprašykite mokinių savęs paklausti: kas man labiausiai patinka ir nepatinka? Kokie mano hobiai, kuriuos noriu ir toliau turėti? Jei sunku suvokti, kas domina ar sekasi, galima klausti, už ką mane giria draugai, artimieji ir pan.

2

Padėkite mokiniams pastebėti savo gabumus ir juos pastiprinkite. Jei mokinys neturi vienos ar kitos srities gebėjimų, nespauskite jo, kad taptų toks pat geras kaip kiti, o orientuokitės į jo stiprybes. Tačiau jei mokinys neturi kurio nors dalyko gebėjimų, bet labai nori išmokti, būtina jam padėti siekti geriausio rezultato. Labai svarbu į kiekvieną mokinį žvelgti individualiai, o ne skatinti pasirinkti studijas, kurios tuo metu populiariausios.

3

Suteikite galimybę išbandyti skirtingas veiklas. Jei pastebite, kad mokinys kuo nors domisi, padėkite gilintis į tą sritį, suteikite daugiau informacijos.

4

Nespauskite mokinio daryti tai, kas atrodo perspektyvu ir madinga. Pavyzdžiui, prieš dešimt metų mokytojai kiekvienam rekomenduodavo vadybos studijas. Dabar daugelis prioritetu laiko informacinių technologijų sritį. Reikia pripažinti, kad sudėtinga tiksliai pasakyti, kokios profesijos bus perspektyvios po 15 ar 20 metų.

5

Padrąsinkite mokinius, kurie yra neapsisprendę. Padėkite jiems suvokti, kad abejonės nėra gėda ar trūkumas, o atvirkščiai – galimybė išbandyti ir patyrinėti įvairias sritis. Žmogus darbingas būna beveik 50 metų, tad per tą laiką tikrai galima keisti karjeros kelią. Juk keičiasi aplinkybės – keičiamės ir mes.

Lankstumas – šių dienų karjeros iššūkis

Darbdaviai bene labiausiai vertina asmenybių lankstumą – gebėjimą prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, darbo specifikos ir rinkos padėties. Ši savybė ypač svarbi tapo per pandemiją. Kodėl lankstumas gali tapti iššūkiu jaunam žmogui ir kaip jį sėkmingai įveikti?

Vis labiau vertinami minkštieji įgūdžiai

Psichologai Becky Thurston ir Mark Runco psichologinį lankstumą apibrėžia kaip žmogaus savybę, nusakančią, kiek asmuo pajėgus susidoroti su aplinkybių pokyčiais ir problemas spręsti naujais, kūrybiškais būdais.

Šiandien dėl pandemijos akimirksniu kinta daug nusistovėjusių normų – darbo forma ir ritmas, darbdavių pajėgumai, įprasta emocinė kolegų sąvija. Tad kompanijos ypač ima vertinti darbuotojų minkštuosius įgūdžius, tarp jų ir gebėjimą prisitaikyti prie pokyčių. Tai reiškia, kad lankstumas teigiamai prisideda prie karjeros sėkmės, o kartu ir gerina psichinę sveikatą.

Lankstumas svarbus tiems jaunuoliams, kurie dar tik renkasi karjeros kelią, mat šiandien daug įprastų specialybių nueina į užmarštį, o jas keičia naujos, dar menkai žinomos. Pavyzdžiui, laikraštis „The Washington Post“ neseniai pranešė, jog di-

džiosiose JAV kompanijose kuriama nuotolinio darbo vadovo pareigybė (angl. *head of remote*), kuri iki šiol tiesiog neegzistavo. Tad gebėjimas būti lanksčiam ir prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų bus vis svarbesnis.

Lankstumas neverčia išsižadėti kūrybiškumo

Jaunuoliai neretai lankstumą klaidingai painioja su gebėjimu prisitaikyti. P. Petrauskas teigia: „Jauniems žmonės lankstumas – tarsi bestuburystė. Suprask, prisitaikydamas ir reaguodamas lanksčiai atsisakai savęs, idėjų ir varžai savo kūrybiškumą. Būtent todėl kartais lankstumas jų vertinamas neigiamai.“

Nenoras reaguoti į situacijas lanksčiai dažnai susijęs ir su nerimu – bijoma pokyčių keliamos nežinomybės ar nusistovėjusių normų supurtymo. Nelankstumą skatina ir klaidinga nuostata, kad yra vienintelis būdas pasiekti sėkmę ir kitų kelių ieškoti nereikia.

Toks požiūris kliudo į kylančias situacijas žiūrėti kūrybiškai ir sėkmingai bendradarbiauti. Tai ypač svarbu šiomis dienomis, kai komandoms būtina priimti efektyvius sprendimus dirbant nuotoliniu būdu. Be to, nelankstumas užkerta ir karjeros kelią. „Renkantis profesiją ar pareigas darbovietėje, ne visi aspektai bus patrauklūs. Todėl gebėjimas pritaikyti savo stiprybes ir netobuloje situacijoje leidžia kūrybiškumui ir išskirtinumams iš tikrųjų skleisti ir tobulėti“, – primena P. Petrauskas.

Psichologinio stuburo svarba

Didžiausią įtaką psichologiniam lankstumui turi priėmimo ugdymas: žmonės skatinami ramiai priimti iškiliusias problemas ir nuo jų nebėgti, ieškoti efektyvių sprendimo būdų. Čia ypač svarbus mokytojų indėlis, skiriant pasitempti verčiančias užduotis ir skatinant ieškoti išeičių jas sprendžiant.

Be to, jaunuoliams svarbu žinoti savo stiprybes ir esmines vertybes, kad susidūrę su lankstumo rei-

kalaujančiomis situacijomis gebėtų prisitaikyti, bet kartu turėtų tvirtą psichologinį stuburą.

„Jei į situaciją jaunas žmogus prašomas reaguoti lanksčiai, būtina užtikrinti, kad tai nepamintų esminių jo vertybių, o užduotims atlikti būtų pasitelktos jo stiprybės. Tokiu būdu užkertamas kelias jausmui, kad jaunuolis prisitaikydamas „išduoda“ save, o tai jauname amžiuje yra labai skaudu. Gerai pažįstantys save jaunuoliai prisitaikymo ribas nusibrėžti galės ir patys“, – sako P. Petrauskas.

Čia padėti gali ir darbdavių ar mokytojų žinutė, kad dirbant kartu visos laisvės ir kūrybiškumas yra sveikintini, tik jie privalo būti kryptingi ir duoti teigiamą rezultatą. Mokykloje diegiamas požiūris, kad kūrybiškumas turi būti efektyvus, leis ateityje jaunuoliams lengviau prisitaikyti prie darbo rinkos. Jis padės suprasti, kad neprisitaikant ir laikantis tik savo nuostatų gali nukentėti visos komandos rezultatas.

„Renkantis profesiją ar pareigas darbovietėje, ne visi aspektai bus patrauklūs. Todėl gebėjimas pritaikyti savo stiprybes ir netobuloje situacijoje leidžia kūrybiškumui ir išskirtinumams iš tikrųjų skleisti ir tobulėti.“

Dirbti neatlygintinai apsimoka!

Kilus pasaulinei pandemijai, išryškėjo savanorystės svarba – susivieniję dėl kilnaus tikslo žmonės neatlygintinai padėjo vieni kitiems lengviau išgyventi šį laikotarpį. Verslo psichologė Ugnė Juodytė įsitikinusi, kad savanoriauti itin naudinga jaunam žmogui, nes taip jis įgauna įvairių kompetencijų, empatijos ir net gali pradėti tiesti savo karjeros kelią.

Stiprina laimės ir meilės jausmą

Paprastai savanorystės suteikiamas kompetencijas apibendrinti sunku. Visgi galima sakyti, kad savanorystė padeda suprasti, kas yra dalijimasis, davimas, dėkingumas, kitoniškumas, bendrystės jėga. Be to, ji padeda geriau jaustis. Vortono verslo mokyklos (Wharton School) profesorė Cassie Mogilner atliko tyrimą ir nustatė, kad žmonės, kurie skiria laiko savanorystei, jaučiasi turintys daugiau laiko apskritai. Profesorė teigia, kad skirdami savo laiką kitiems galite pasijusti turintys jo daugiau ir mažiau suvaržyti, o ne jį eikvoję.

Pasak U. Juodytės, savanoriška veikla lemia geresnę sveikatą, nes savanoriai turi didesnį funkcinį pajėgumą ir mažesnę depresiją nei tie, kurie joje

nedalyvauja. Be to, Londono ekonomikos mokyklos tyrėjai rado ryšį tarp savanorystės ir laimės jausmo. Anot jų, kuo daugiau žmonės savanoriavo, tuo laimingesni jautėsi. Savanoriška veikla ugdo empatiją, stiprina socialinius ryšius ir priverčia šypsotis, o šie veiksniai stiprina meilės jausmą.

Išmaniųjų technologijų laikais daugelis pasigenda gyvo bendravimo. Nacionalinės savanorių organizacijų tarybos 2019 m. atliktas tyrimas rodo, kad 18–24 metų žmonės savanorystę įvardija kaip puikų būdą kovai su izoliacija. Taip pat nustatyta, kad 74 proc. žmonių savanoriška veikla suteikė daugiau pasitikėjimo savimi. Kai kurios amžiaus grupės išaugo net iki 84 proc. Be to, tai puikus būdas susipažinti su naujais žmonėmis, kurti stipresnius ryšius tarp draugų, šeimos ir bendradarbių.

Gali padėti rasti pašaukimą

Psichologės teigimu, savanorystė gali būti ir puikus būdas išbandyti įvairias veiklas bei savo vaidmenis jose, galimybė rasti ir išsiugdyti talentus, kurie padės žengti į priekį karjeros keliu. Dirbant neatlygintinai galima praktiškai panaudoti savo, kaip asmens, stiprybes, pamatyti augimo galimybes. Taip galima „pasimatuoti“ svajonių profesijos elementus. Po tokios savanoriškos veiklos žmogus gali lengviau nuspręsti, ar ta sritis, kurioje save išmėgino, jam patiko, o ne tik teoriškai dėti plusus ir minusus rinkdamasis ateities kelią. Be to, egzistuoja ne viena savanorystės programa, kurią baigus lengviau patekti į norimas Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų programas.

Nereikėtų pamiršti, kad šiuolaikiniam darbdaviui vis svarbesnės ir jauno žmogaus CV nurodytos savanorystės patirtys. Jos gali patvirtinti kandidato turimas asmenines savybes: atsakomybę, smalsumą, veiklumą, norą kažką keisti. Savanorystė yra galimybė kaupti patirtį, kurios reikės ieškant darbo, o susirasti pirmąją darbovietę gali būti

kur kas lengviau. Ir visai nesvarbu, kokioje srityje žmogus savanoriavo, nes įgyta patirtis vis tiek yra vertinga.

Savanoriauti gali paskatinti aplinka

Lietuvoje nuo 14 metų savanoriauti leidžiama bet kurioje ne pelno siekiančioje organizacijoje. Psichologijos požiūriu, savanorystė jaunam žmogui suteikia puikią galimybę lavinti įvairius įgūdžius, susipažinti su naujais žmonėmis, veiklomis.

Psichologė teigia, kad su savanoriškomis veiklomis vaiką ar paauglį galima supažindinti per savo pavyzdį. Tarkime, kartu su juo galima padėti senyvo amžiaus žmonėms susitvarkyti namus, nupirkti maisto, dalyvauti visuotinėse švaros akcijose. Kai jaunuolis mato šeimos ar artimos bendruomenės pavyzdį, didelė tikimybė, kad savanorystė jam taps įprasta. Informacijos apie savanoriškas veiklas galima rasti interneto svetainėje www.zinauviska.lt, o išgirsti apie savanorystės patirtis pravartu iš ja užsiimančių draugų, mokytojų ar suaugusiųjų.

Nuo **14** metų

leidžiama savanoriauti bet kurioje ne pelno siekiančioje organizacijoje.

18–24 metų

žmonės savanorystę įvardija kaip puikų kovos su izoliacija būdą.

74 proc.

žmonių savanoriška veikla suteikė daugiau pasitikėjimo savimi.

Tai puikus būdas susipažinti su naujais žmonėmis, kurti stipresnius ryšius tarp draugų, šeimos narių ir bendradarbių.

Tvarus verslas – sėkmingas verslas?

Daugiau nei trečdalis (35 proc.) Lietuvos gyventojų yra įsitikinę, kad verslas per mažai prisideda prie klimato kaitos ir aplinkosaugos problemų sprendimo – rodo šiemet „Swedbank“ Finansų instituto užsakymu atlikta gyventojų apklausa. Pastebima, kad vartotojų lūkesčiai ir reikalavimai verslui būti tvaresniam auga, o jaunoji karta, pasak „Sustain Academy“ bendrąkurės Austės Valikonytės, yra nusiteikusi kurti atsakingus verslus.

Po beveik 6 metų, praleistų užsienyje dirbant tvariuose startuoliuose ir atsinaujinančios energetikos srityje, į Lietuvą sugrįžusi Austė pastebi, kad edukacijos tvarumo srityje čia vis dar trūksta. Iš verslo poreikio gauti tvarumo žinių bei gerųjų praktikų ir noro įgalinti organizacijas formuoti savo verslo modelius, gimė jos ir bendrąkurės leivos Kazakevičiūtės projektas „Sustain Academy“, buriantis tvarumo profesionalus.

Kokias sritis sieja terminas „tvarus verslas“?

Lietuvoje tvarumas neretai vis dar suprantamas kaip filantropijos forma ar aplinkosauga, tačiau tai – kompleksinis terminas. Jis apima ne tik aplinkosauginį, bet ir socialinį, ekonominį aspektus. Tai klientų, darbuotojų, partnerių bei kitų šalių interesai ir gerovė, verslo procesų efektyvinimas. Svarbu suprasti, kad atsakingas verslas ir verslas, kuris tik prisideda prie tvarių iniciatyvų, nebūtinai yra tas pats. Tvarus verslas siekia ne tik mažinti savo poveikį aplinkai, tačiau, idealiu atveju, dar ir prisidėti kuriant vertę bei teigiamus planetos ir visuomenės pokyčius.

Kodėl verslui svarbu žengti tvarumo keliu?

Verslas turi kurti tvarų ir socialiai atsakingą modelį, jeigu nori išlikti konkurencinėje aplinkoje, kurioje vis daugiau atsižvelgiama į visuomenės lūkesčius bei poreikius. Mes kalbame apie siekį per savo veiklą sukelti pokyčius ir daryti tai atsakingai. Be to, tvarumas ir jo antroji stadija atsparumas (angl. *resilience*) yra vienos iš organizacijų stabilumo didinimo priemonių. Šitaip veikiantis verslas dažnai turi ir geresnę reputaciją, todėl lengviau atlaiko krizių keliamus iššūkius. Tvarumas turi būti integrali verslo strategijos dalis, tačiau kurios verslo sritys yra aktualiausios arba pagrindinės, labai priklauso nuo aplinkos ir industrijos, kurioje įmonė veikia.

Kaip atrodo kelionė tvaresnio verslo link?

Nėra universalios tvarumo strategijos. Tvarumas visų pirma turi būti formuojamas atsižvelgiant į didžiausias įmonės poveikio sritis ir svarbiausių suinteresuotų šalių lūkesčius. Darbuotojų, partnerių, klientų

įtraukimas, nustatant tvarumo prioritetus, yra vienas pamatinių principų, kurio reikia laikytis, norint žengti žingsnį tvarumo link.

Siekiant nustatyti atsakingos veiklos prioritetus, būtina atsižvelgti į tarptautinius poveikio vertinimo standartus, pavyzdžiui, „Global Reporting Initiative“ (GRI), „Darnaus vystymosi tikslus“ ar kitus įrankius, kurie padeda organizacijoms įvertinti savo padėtį. Toliau reikėtų galvoti apie konkrečių tikslų iškelimą ir integraciją į bendrą verslo strategiją.

Su kokiais iššūkiais susiduria įmonės, siekiančios tapti tvaresnės?

Didelei daliai Lietuvos įmonių vis dar trūksta bendro holistinio tvarumo supratimo ir šios srities žinių, kad galėtų sukelti sisteminį pokytį. Kuriant fragmentines, labdaringas iniciatyvas, rizikuojama tapatintis su „žaliąjį smegenų plovimą“ (angl. *greenwashing*) propaguojančia organizacija.

Kitas ne mažiau svarbus iššūkis – įmonės vadovybė. Nors turime už tvarumą pasisakančių vadovų, neretai Lietuvos įmonės požiūris į tvarumą vis dar yra skeptiškas. Jis siejamas su išlaidomis, ir vadovams ne visada suprantama, kaip investicija į tvarumą gali atsipirkti.

Ar tvarių pokyčių siekiantis verslas gali būti sėkmingesnis?

Tvarioje įmonėje auga darbuotojų motyvacija, pasididžiavimas savo darbdaviu, o kartu didėja ir produktyvumas, mažėja kaita. Tvarią prekę mieliau renkasi ir auganti naujoji vartotojų karta. Be to, tvarus verslas gali džiaugtis mažesniais kaštais, nes efektyviau naudojami ištekliai. Į tokį verslą palankiau žiūri ir investuotojai. COVID-19 padidino tvarių įmonių veiklos svarbą ir nukreipė investuotojų dėmesį į aplinkos, socialinius ir valdymo (ESG) aspektus. Taigi tvarus verslas žvelgia į ateitį ir iš anksto įvertina galimas rizikas, todėl jis yra atsparesnis ir to ilgalaikėje perspektyvoje sėkmingesnis.

Ar dėl savo pasirinkimų visuomenė daro spaudimą verslui tapti tvaresniam?

Paskutinius kelerius metus ypač didelį spaudimą verslui darė visuomenės sąmoningumas tvarumo klausimais. Pavyzdžiui, Gretos Thunberg judėjimas „Penktadieniai už ateitį“ (angl. „Fridays for Future“) paskatino burtis ir įvairias organizacijas, viešąsias įstaigas. Tai stiprus visuomenės balsas, kviečiantis kovoti su klimato kaita. Be to, vis daugiau vartotojų nori pirkti prekes ir save sieti su tais prekių ženklais, kurie siekia tvarios veiklos. Didelė dalis šiandien matomų prekių ženklių pokyčių atsirado dėl visuomenės spaudimo.

Kokius išskirtumėte gerus tvarių Lietuvos ir užsienio įmonių pavyzdžius?

Keletas pavyzdžių Lietuvoje: „Ūkai“, „The Knotty Ones“, „Auga Group“, „Vinted“. Čia veikiančios tarptautinės įmonės taip pat sėkmingiau tvarkosi tvarumo srityje. Jas įgalina motininės įmonės, iš kurių semiamasi žinių ir praktinės patirties.

Iš užsienio įmonių galima išskirti „Pangaia“, „People against Dirty“, „Tesla“, „Beyond Meat“. Jos paremtos tvariu verslo modeliu, leidžiančiu konkuruoti net per krizę. Apskritai tvarumo aspektu Skandinavijos šalys yra lyderės. Ten tvarumas jau tapo savotiška higienos priemone.

Ar tvarumas rūpės ir pasibaigus COVID-19 sukeltai krizei?

COVID-19 atkreipė viso pasaulio dėmesį ne tik į visuomenės fizinę ir emocinę sveikatą, bet ir, pavyzdžiui, į nepasiturinčių bendruomenių aprūpinimą, tvarų turizmą, lokalizaciją. Tai kartu ir naujos verslo galimybės.

Tvarumas yra ir daugelio vyriausybės atsigaivimo plano pagrindas. Planai investuoti į energijos išteklius, švarų transportą, tvarų maistą ir lokalias tiekimo grandines skatins investicijas į tvarias pramonės šakas. Lietuvos įmonės turi didžiulį tvarumo potencialą, o tai reiškia, kad ateityje galime tikėtis teigiamų transformacijų, inovacijų ir visuomenei kuriamos vertės.

7 verslių žmonių charakterio savybės, kurias išsiugdyti gali kiekvienas

Visoms kartoms ramybės neduoda klausimas: ar žmonės gimsta verslūs, ar tokie būti išmoksta? Psichologijos tyrimai atskleidžia, kad žmonių verslumą nusako septynios charakterio savybės, kurias išsiugdyti gali kiekvienas, o įtakos tam turi ir išankstinės nuostatos.

Psichologų teigimu, verslumą pirmiausia lemia asmeninės nuostatos apie verslą ir pinigus apskritai. Pavyzdžiui, jei netikima, kad užsidirbti galima ne tik dirbant samdomą darbą, bet ir kitaip kuriant rinkos vertę, bus sudėtinga įsisąmoninti, jog verslūs gali tapti visi, o toks požiūris iš anksto užkerta kelią bet kokioms verslumo užuomazgoms ateityje.

Jaunas žmogus šias nuostatas gauna iš jį supančios aplinkos – tėvų, draugų, mokytojų. Be to, jas sustiprinti gali ir asmeninės patirtys, pavyzdžiui, nesėkmės mokykloje ar darbo rinkoje. Tokiu būdu neva patvirtinamas nusistatymas „verslumas ne man“. Vis dėlto stabdančias nuostatas galima keisti įkvepiančiomis, o senus įsitikinimus – naujais. Tai padaryti padės mitų apie verslą išsklaidymas.

Įvairiais tyrimais nustatyta, kad „mistiškai“ verslūs žmonės pasižymi asmeninėmis savybėmis, kurias išsiugdyti gali kiekvienas, teigia verslo psichologė Laura Rimkutė. Ji išskiria 7 pagrindines ypatybes, vienijančias verslius žmones:

Svarbu pabrėžti, kad verslus žmogus neturi pasižymėti visomis septyniomis savybėmis – visiškai pakanka, kad ryškesnės būtų kelios iš jų. „Jei jaunas žmogus mano, kad neturi nė vienos iš šių savybių, tikriausiai jos yra užspaustos ar dar neatpažintos. Beveik neįmanoma, jog neturėtume bent menkiausios minėtų savybių užuomazgos“, – pastebi L. Rimkutė.

Norint įkurti verslą reikės ir rinkai būtinų kompetencijų, verslo sistemų bei vertės kūrimo modelio – vien teigiamų nuostatų ar savybių nepakaks. Tad, be jų, svarbu lavinti ir kitus gebėjimus, pavyzdžiui, siekti muzikinio išsilavinimo, gilinti politikos žinias ar mokytis programuoti.

Specialistė pataria pirmiausia keisti savo aplinką. Reikia bendrauti su bendraamžiais, kuriems

taip pat svarbus verslumas, lankyti užklasines veiklas, kuriose ši savybė skatinama ir panaudojama. Šiais laikais aplinka gali būti ir virtuali, tad rekomenduojama patikrinti žmones, kuriuos sekame socialiniuose tinkluose, ir turinį, kurį žiūrimė. Svarbu, kad turinys būtų ne verslumą stabdantis, bet įgalinantis, įkvepiantis ir edukuojantis.

Čia svarbus ir mokytojų indėlis – būtina stengtis užčiuopti jaunuolių verslumo savybes ir jas stiprinti pamokose. Juk verslumas atsiskleidžia ne tik kuriant verslą, bet ir kasdienybėje – siekiant gerų mokymosi rezultatų, bendradarbiaujant su bendraamžiais, organizuojant užklasines veiklas. Visa tai padės ne tik pradėti ugdyti verslumui reikalingas savybes, bet ir lengviau atsisakyti neigiamų nuostatų, kurias dažnai diegia aplinka.

Finansinio raštingumo pamokos persikėlė į virtualią erdvę

Vilniuje ir Klaipėdoje įsikūrusioje „Finansų laboratorijoje“ vykdančiųjų edukacijų metu lektoriams Natalijai Vėževičienei ir Simonui Urbonui mokiniai išskeldavo aibę klausimų. Jiems rūpėjo, iš kur ir kaip atsiranda pinigai, kaip išleisti tiek, kad liktų ir taupyti, kaip turėti savų, kad nereikėtų nuolat prašyti tėvų. Prisitaikiusi prie pandemijos, rudėnį „Finansų laboratorija“ perkėlė pamokas į virtualią erdvę, kuri leido pasiekti dar daugiau mokinių.

Pasak komunikacijos specialisto Simono Urbono, persikėlimas į skaitmeninę platformą iš esmės nepakeitė naudingo turinio, bet leido pasiekti dar daugiau Lietuvos mokinių. Praėjusiais metais pamokos vyko tik Vilniuje ir Klaipėdoje, o atsiradus nuotoliniam mokymui, registruotis interneto svetainėje www.finansulaboratorija.lt gali klasės iš visos Lietuvos.

„Asmeninių finansų valdymo temos mokiniams labai įdomios, nes jų nėra mokyklų programose, o su tėvais ar draugais jomis diskutuoti dažnai vis dar laikoma tabu. Šiose pamokose apie finansus kalbame atvirai – mokiniai patys gali užduoti jiems aktualius klausimus.“

„Finansinio raštingumo pamokos vaikams svarbios, nes jos yra būdas vaikams papasakoti, kad pinigai nėra sudėtinga tema – ja galima kalbėtis su draugais ar prie bendro šeimos stalo.“

Nuotolinių pamokų lektoriai pasakoja, kad bendraujant mokiniams kyla nemažai klausimų. „Jaunesnieji nuoširdžiai klausia, kas jiems įdomu ir apie ką nediršta pasikalbėti su tėvais, o vyresnieji dažniau būna kuklesni. Pavasarį du mėnesius vedžiau nuotolines pamokas ir, išsiginčijusi dažniausius klausimus, šį rudenį pasiūliau keturias aktualias temas. Vaikams itin aktualu, kaip taupyti, neišlaidauti ir sulaikyti pinigus, kad šie nepabėgtų ten, kur nereikia. Be to, jiems rūpi uždarbio galimybės. Smalsu, ir kokie finansiniai reikalai laukia baigus mokyklą, yra besidomintiųjų investavimu“, – sako N. Vėževičienė.

S. Urbonas priduria, kad nemažai vaikų teko patarti, kaip sudrausminti iš jų besiskolinančius tėvelius: „Vaikai dažnai pasiskundžia, kad tėvai iš jų pasiskolina pinigų ir paskui negrąžina. Tai yra didelė problema. Pagal tai, kokius klausimus mokiniai pateikia dažniausiai, kas jiems yra svarbu ir įdomu, pasiūliau, kaip tėvus sudrausminti.“

Trijų vaikų tėtis priduria, kad šių pamokų reikšmė – ne vien suteiktos žinios, kaip sumaniau skaičiuoti savo pinigus, bet ir bendravimas gyvenimiškais klausimais. Tad motyvacijos tęsti pamokas nuotoliniu būdu nestigo: „Tai labai padės mūsų vaikams. Juk kada nors jie bus tie, kurie valdys mūsų šalį, todėl labai svarbu, su kokiomis žiniomis ir kokių požiūriu, motyvacija jie užaugs.“

Registruotis interneto svetainėje www.finansulaboratorija.lt gali klasės iš visos Lietuvos. Vietų skaičius ribotas.

Tinklaidė #PinigaiIrReikalai – norintiesiems tobulėti

Jaunoji būgnininkė Fausta Šukytė pirmąjį savo uždarbį gavo būdama vos septynerių, kai laimėjo muzikinį konkursą Italijoje. Dabar mergaitei – dvylika metų ir ji gali pasigirti gaunanti reguliary atlyginimą, kurį taupo visai nevaikiškai ir tolimai svajonei – raudonam automobiliui „Mustang“. Tiesa, pinigų lieka ir mažesniems tikslams – profesionalams skirtoms būgnų lėkštėms ar augintiniui įsigyti. Pati Fausta džiaugiasi, kad nuo mažens ugdytas talentas tapo ir jos pajamų šaltiniu. Kaip jai tai pavyko pasiekti, sužinosi klausydamas tinklaidės #PinigaiIrReikalai.

Kiek vaikui suteikti laisvės valdyti savo pinigus? Ar svarbu investuoti į savo talentą? Kas yra impulsyvus pirkimas ir kaip nustoti išlaidauti? Kur dingsta pinigai?

Jeigu ir Tau kasdien kyla šie ar panašūs su asmeniniais finansais susiję klausimai, įsijunk „Swedbank“ tinklaidę #PinigaiIrReikalai. Jos klausydamas sužinosi daugiau apie tokias pagrindines asmeninių finansų valdymo sritis, kaip planavimas, investavimas, taupymas ir kitos. Be to, patarimais tinklaidėse dalijasi ne tik „Swedbank“ finansų ekspertai, bet ir iliuzionistai, stilistai, nuomonės formuotojai bei kitų sričių atstovai. Taigi apie finansus kalbame su gera nuotaika ir entuziazmu!

Jei Tau įdomu asmeninių finansų temos, nori pasidalinti savo patirtimi, junkis prie „Facebook“ grupės „Pinigai ir reikalai“.

Visas tinklaides rasite ir „Youtube“ platformos „Swedbank Lietuvoje“ kanale [#PinigaiIrReikalai](#).

Dėmesio! Dėmesio! Moksleiviai ir mokytojai!

„Swedbank“ pristato: Didžiausia nuotolinė pamoka

Prisijunkite prie didžiausios nuotolinės pamokos ir pasitikite 2021-uosius su naujais įkvėpimais, žiniomis ir istorijomis. Nuo ekonomikos iki literatūros su daugiau nei dvidešimt mokytojų, ekspertų ir žinomų veidų. „Swedbank“ Finansų instituto organizuojama pamoka skirta visiems 1–12 klasių moksleiviams ir jų mokytojams visoje Lietuvoje. Rezervuokite datą savo kalendoriuje. Išsami programa ir registracija jau netrukus!

Rezervuokite datą
savo kalendoriuje:

Daugiau informacijos ir registracija
jau netrukus interneto svetainėje
www.finansulaboratorija.lt
Registruotis galės 1–12 klasės iš
visos Lietuvos.

2021
01 21

Jaustis ramiau padės finansinio IQ testas

Asmeninė finansinė situacija yra viena dažniausių streso priežasčių. Daugiau nei trečdalis (39 proc.) Lietuvos gyventojų dėl savo finansinės situacijos kasdien jaučia nerimą, o tai neigiamai veikia jų santykius su artimaisiais, sveikatą ir produktyvumą – rodo „Swedbank“ Finansų instituto užsakymu atliktas tyrimas. Nors žmonėms neramu, net 23 proc. jų nenori kalbėtis apie finansus nei su šeima ar draugais, nei su profesionaliais konsultantais.

Dėl šios priežasties „Swedbank“ kartu su „Vilnius Tech“ mokslininkais sukūrė finansinio IQ testą. „Išsiaiškinus žmonių biudžeto sudarymo, finansų planavimo, skolinimosi ir investavimo įpročius, bus galima pateikti įžvalgų, kuriose srityse žmogui reikėtų pasitempti. Pagal jas bus galima patarti, kaip savo finansinę situaciją pradėti gerinti iškart“, – teigia Finansų instituto vadovė Jūratė Cvilikienė.

Finansinę ramybę gali pasiekti per žinias, geresnį išlaidų ir pajamų planavimą. Spręsdamas finansinio IQ testą įvertink savo elgesį ir perskaityk konkrečius patarimus, kaip valdyti finansus ir jaustis ramiau. Sužinok daugiau: <http://www.swedbank.lt/manramu>.